

מסמך עמדה

מדיניות יישום הטיפול בפסולת חקלאית

הקדמה:

נייר עמדה זה נכתב כתגובה למסמך ה"מדיניות לטיפול בפסולת חקלאית" של המשרד להגנת הסביבה (הגנ"ס) - אשכול משאבי טבע מינואר 2013 ולתזכיר חוק ל"הסדרת הטיפול בפסולת חקלאית, התשע"ג 2102" שהגיע לידינו.

המועצות האזוריות בישראל מאמינות כי קיים צורך ממשי לטיפול בסוגיית הפסולת החקלאית (פ"ח). המועצות מכירות בתפקידן לחיזוק וטיפול השטחים הפתוחים ושטחי החקלאות בתחומן על פי עקרונות פיתוח בר קיימא, ואף נוקטות בצעדים ממשיים לביצוע תוכניות אב לפיתוח בר קיימא ותוכניות לניהול השטחים הפתוחים. המועצות מחויבות לרווחת כלל תושביהן ובניהם החקלאים.

יחד עם זאת, ברור כי פתרון אמיתי ובר יישום חייב להיות מוסכם על כל הנוגעים בדבר, בניהם: משרד הפנים, משרד הגנ"ס, משרד החקלאות, משרד האוצר ורשות מקרקעי ישראל (רמ"י).

לכל פתרון השלכות תקציביות, תשתיות, מרחביות ונופיות שחייבות להילקח בחשבון טרם קבלת החלטות. העדר תהליך עשייה משותפת יגרום ליצירת התנגדות וחוסר שיתוף פעולה ואף חמור מכך, יביא להדחת המועצות האזוריות והחקלאים לדבר עבירה!

ראוי לציין כי, טרם כתיבת מסמך עמדה זה נהלו מגעים עם המשרד להגנת הסביבה שנכון ליום זה העלו חרס. זאת ועוד, משרדי הממשלה הנוספים המצוינים לעיל לא היו מעורבים ואם כן לא דאגו למנוע מהלך זה באופן חד צדדי.

אחריות:

1. המועצות האזוריות אינן ריבון עצמאי בתחומן, כל פעולה הקשורה במרחב שבאחריותן מפוקח ע"י משרד הפנים. כל פעולה לשינוי יעוד קרקע ותשתיות מחייבת אישור רשות מקרקעי ישראל ומשרד התמ"ת או מי מטעמן. לא יעלה על הדעת כי פעולות אלה יעשו ללא שיתוף ואישור הרשויות לעיל וע"פ דעתן של המועצות.
2. למועצות האזוריות אין כלי ממשל מתאימים למימון, שליטה ואכיפה של מדיניות זו. תמוה שהמשרד להגנ"ס מטיל אחריות פלילית על השלטון המקומי- זרוע ביצועית של משרד הפנים. לא תיתכן אחריות ו/או הטלת קנסות על גוף מוניציפאלי בהתעלם ממיסוד כלים מנהליים.
3. לוח הזמנים המוצע אינו מתחשב בעלות הקמת פתרונות הקצה ובזמן הנדרש להקמתם ומוביל בכך, הלכה למעשה, לקריסה כלכלית של חלק מהרשויות העלולות להפוך נסמכות על המדינה. מהלך זה עלול בנוסף, להדיח רשויות וחקלאים לעברה על החוק בדומה לתהליכים הקיימים כיום בטיפול בפסולת הזרם הרטוב המוניציפאלי, פסולות חקלאיות ובעיקרן אתרי קומפוסט ופתרונות לטיפול בפלסטיק וכן בבתי הבד ושאר פעולות לא חקלאיות (פל"ח).
4. קיים חוסר בהירות במסמך המדיניות של המשרד להגנ"ס בנושא האחריות. מסמך המדיניות לטיפול בפסולת חקלאית, מטיל אחריות פלילית על הרשות המקומית בניגוד מוחלט לעקרון "המזהם משלם".
5. המועצות האזוריות מייצגת כלל תושביהן ודוגלות בחלוקת תקציבים שוויונית. אמנם, החקלאים מהווים את לב ליבה של ההתיישבות במרחב הכפרי, אך המועצות לא יכולות להיגרר להשקעות לא מידתיות ביחס למגזר זה או אחר.

פתרונות קצה:

1. מתקני הקצה הקיימים כיום לטיפול בפסולת חקלאית נמצאים בחסר ואלו הפועלים עוברים את מכסת הקיבולת המאושרת.
2. אין הסכמה ברורה בין משרדי הממשלה השונים באשר לסוג המתקנים והטכנולוגיות הראויים להקמה וטיפול בפסולות השונות.
3. עלות פתרונות הקצה נאמדת במאות אלפי שקלים עד מיליוני שקלים בהתאם לסוג הפסולת המטופלת והטכנולוגיה. מועצות שיזמו הקמה של פתרונות קצה נתקלו, לרוב,

מרכז המועצות
האזוריות בישראל

- בחסמים בירוקרטים מצד המשרד להגנ"ס ורמ"י. אנו עדים לחוסר תאום מדיניות בין הנהלת המשרד להגנ"ס והזרוע המבצעת במחוזות.
4. על פי מודל הטיפול בפסולת המוניציפאלית הקמה וניהול פתרונות הקצה הם באחריות המדינה ומופעלים ע"י ייזמים פרטיים במכרזים ממשלתיים.
5. פתרונות מעבר- מרכזי פסולת חקלאית (מפח"קים) מוקמים ע"י יישובים באופן עצמאי. עלויות ההקמה והתפעול ממומנים על ידם. במקרים אחדים הקמת מפח"קים ממומנת ע"י המשרד להגנ"ס.
6. יש לבחון מודל עסקי למיזם פתרונות קצה הכוללים ניתוח כמות ואיכות הפסולת למספר שנים קדימה. השינוי הצפוי בסוג הפסולת כפונקציה של שינויים בדרישה לענפי חקלאות משתנים עלול למנוע כניסת יזמים פרטיים.

המלצות:

1. כינוס צוות עבודה בינמישרדי (פנים, הגנ"ס, אוצר, חקלאות, רמ"י, ממ"א, התאחדות חקלאי ישראל) לגיבוש מתווה מקובל ויישום. הצוות יפעל במתכונת תשתיות לאומיות הכוללת המתבססת על לוח זמנים ריאלי שתיכלול אבני דרך להערכות מינהלית ותקציבית של כל המועצות (לחלק מן המועצות שיש בהן חקלאות פעילה אין עדיין מנגנון ניהול חקלאי).
2. במדינת ישראל בה עתודות הקרקע מעטות וערכן האקולוגי גבוהה אנו מציעים לבחון בניית פתרונות אזוריים מרחביים. פתרונות אלו יאפשרו הוזלה בתפעול, ניצול אנרגיה מיטבי, הפחתה משמעותית בשינוי יעודי קרקע ופגיעה נופית.
3. פתרונות הקצה יהיו רב תכליתיים המאפשרים ראייה לשנים הבאות. הווה אומר, יתנו מענה לזרם הרטוב מהפסולת המוניציפאלית ולתעשיות חקלאיות כגון: בתי בד ויקבים.
4. על משרד החקלאות והמשרד להגנ"ס לבצע מחקרים הקשורים במתן פתרונות אמיתיים ומוסכמים לטיפול בסוגי הפסולת המגוונים.
5. משרדי הממשלה השונים יאפשרו מסלולים ירוקים להקמת פתרונות קצה ויפרסמו קולות קוראים עם לוחות זמנים ריאליים להקמת מתקני טיפול.
6. יש לבחון יישום חוק האריזות על אריזות חומרי הדברה ודישון. בדומה למודל חוק האריזות, יש לבחון הרחבת אחריות יצרן/יבואן של מוצרי חקלאות עתירי פסולת (פלסטיק בעיקר). יש למצוא מנגנון לשיתופם בעלויות הטיפול ולא להשית עלויות אלה על החקלאי לבדו.

מרכז המועצות
האזוריות בישראל

7. יש להבטיח כי אחריות המועצות והחקלאים בכל האמור בתפעול שוטף של הטיפול בפ"ח לא יהווה מעמסה בלתי סבירה אשר תפגע ביכולתן להמשיך ולקיים ולפתח את החקלאות. יש להכין מודל כלכלי הבוחן יכולתם של המועצה האזורית והחקלאים לממן הטיפול השוטף בפ"ח ובעיקר את יכולתו של משק משפחתי לעמוד כלכלית במטלה זו.
8. משרדי הממשלה יגבשו בשיתוף, מרכז המועצות האזוריות, כלים מינהלים ומשפטיים עבור המועצות לצורך יישום התוכניות. יש להעדיף חקיקה ראשית ותקנות על פני חוק עזר עירוני (ניסוחו ואישורו ע"י משרד הפנים ייקחו זמן רב מדי). יש לסקור ולזהות חוסרים בכלי משילות של המועצה: חוק רישוי עסקים לענפי חקלאות רלוונטיים, ארנונה על מבנים חקלאיים והבטחת תקציבים ייעודיים לניהול הטיפול בפ"ח.
9. שעור התמיכה הממשלתית למועצות לא יקבע על פי דרוג סוציו-אקונומי ומדד פריפריאליות. יש לשקול התמיכה על פי היקף פעילות חקלאית וכמויות פסולת חקלאית בפועל.
10. יש להגדיר תקציבים להכנת תוכניות אב לפ"ח למועצות שטרם ביצעו תכנון. יש לתקצב עדכון תוכניות במועצות שביצעו תכנון לפני שנים רבות (15 מועצות, מתוך 23 שתכננו, יש תוכניות מסוף שנות ה-90 של המאה הקודמת ועד 2008). במועצות אזוריות רבות חלו שינויים המחייבים עדכון משמעותי.
11. חקלאות ישראל, נוף מולדתנו, תחילתה בראשית ההתיישבות ומטרתה שמירה על קרקעות, פיתוח חזון וציונות. כיום מהווה החקלאות גורם חשוב בכלכלת המשק, ספק מזון טרי לשוק מקומי ושמירה על המרחב בצביון כפרי כנגד לחצי הפיתוח. יתרה מכך, לחקלאות תמורות חיצוניות רבות בניהן- ערך נופי, צרכן של פסולות מוניציפאליות, שמירה על מגוון ביולוגי, אזורי החדרה למי תהום ועוד. אין להתייחס למפעל זה כאל עוד תעשייה.
- זה זמננו לקבוע את עתיד החקלאות והמרחב הכפרי בישראל באופן שאינו פוגע בזכות הדורות הבאים למשאבי הטבע שברשותם.**